

De letselschadevordering van het slachtoffer in het strafproces: een zwakte in de strafrechtelijke slachtofferbescherming

Enkele oplossingsrichtingen voor een verbetering van het schadeverhaal na een misdrijf

TPWS 2015/8

1. Inleiding

In september 2014 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in de zaak van Robert M.² Het Gerechtshof Amsterdam had al bepaald dat een lange gevangenisstraf en TBS een passende reactie vormde op het plegen van tachtig zedenmisdrijven met zeer jonge kinderen en het bezit van kinderporno.³ De Hoge Raad heeft het cassatieberoep van Robert M. tegen deze uitspraak verworpen.

Niet alleen Robert M., maar ook de ouders van de misbruikte kinderen hadden cassatieberoep ingesteld.⁴ Als benadeelde partij hadden zij zich, zowel optredend als wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen, als voor zichzelf gevoegd in de strafzaak om vergoeding te vorderen van de door henzelf en hun kinderen geleden materiële en immateriële schade. Bij het hof kregen zij grotendeels nul op het rekest. Alleen de vordering tot vergoeding van immateriële schade van de kinderen is toegewezen. Aan de vordering tot vergoeding van materiële schade, zowel van de kinderen als die van de ouders, is het hof niet toegekomen omdat de beoordeling daarvan volgens het hof een onevenredige belasting van het strafproces zou betekenen (art. 361 Wetboek van Strafvordering (Sv)). Bij de Hoge Raad is deze uitkomst in stand gebleven.

Naar aanleiding van de uitspraak tegen Robert M. komt in deze bijdrage aan de orde hoe het ontvankelijkheids criterium van art. 361 Sv uitpakt voor slachtoffers van gewelds- en zedenmisdrijven die (ernstige) letselschade lijden als gevolg van een strafbaar feit. Daaruit zal blijken dat juist deze kwetsbare groep slachtoffers vaak niet-ontvankelijk wordt verklaard in hun vordering, waardoor deze groep niet of onvoldoende kan profiteren van de mogelijkheden tot financieel herstel die het strafrecht voor slachtoffers van strafbare feiten biedt. In deze bijdrage zullen enkele oplos-

singsrichtingen worden aangedragen ter verbetering van de financiële en immateriële genoegdoening van slachtoffers van strafbare feiten. Niet alleen oplossingsrichtingen die kunnen worden gerealiseerd binnen het strafproces passen de revue. Ook wordt ingegaan op de mogelijkheid van een op herstel gericht civiel traject parallel aan het strafgeding en op de rol die private verzekeringen kunnen spelen bij de verbetering van het schadeverhaal.

2. Probleemafbakening: de ontvankelijkheid van de letselschadevordering in het strafproces⁵

2.1 De complexiteit van de letselschadevordering

De uitspraak inzake Robert M., in het bijzonder de niet-ontvankelijkverklaring van de kinderen in hun vordering tot vergoeding van materiële schade, roept de vraag op hoe het in het strafrecht gesteld is met de vordering van een benadeelde partij tot vergoeding van (ernstige) letselschade van een benadeelde partij.⁶ Letsel- en overlijdensschadeclaims kunnen een behoorlijke belasting voor het strafproces meebrengen omdat de afwikkeling ervan vaak complex is. Bij letselschade moet er voor de begroting van de schade een vergelijking worden gemaakt tussen de situatie met letsel en de (hypothetische) situatie zonder letsel. Een overlijdensschadevordering is om andere redenen complex. Ook kunnen zich lastige vragen aandienen op het gebied van causaal verband of, zoals in de uitspraak in de zaak van Robert M., op het punt van verplaatste schade (art. 6:107 BW). Staat de complexiteit in de weg aan een behandeling van dit soort claims in de strafprocedure?

2.2 De ontvankelijkheid in het strafproces

Vooropstaat dat afwikkeling in de strafprocedure voor een slachtoffer veel voordelen heeft. Zo kunnen slachtoffers sinds de inwerkingtreding van de Wet versterking positie slachtoffers op 1 januari 2011 profiteren van de voorschotregeling, op grond waarvan de Staat het toegewezen bedrag aan schadevergoeding bij wijze van voorschot aan het slachtoffer uitkeert indien de veroordeelde binnen acht maanden nadat de uitspraak onherroepelijk is geworden

1 Mr. A.J.J.G. Schijns is advocaat bij Beer advocaten te Amsterdam en onderzoeker aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam Centre for Comprehensive Law.

2 HR 16 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2668. Ik zal deze zaak hierna aanduiden als: "de zaak tegen Robert M.", of: de "Amsterdamse zedenzaak".

3 Hof Amsterdam 26 april 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:B8885.

4 Niet alle ouders hebben een vordering ingediend. Onbekend is of deze ouders hun schade en die van hun kinderen wel via het civiele recht proberen te verhalen.

5 Zie voor een beknopt overzicht met betrekking tot de vordering in het strafproces: F.M. Ruitenbeek-Bart en A.J.J.G. Schijns: 'De schadeclaim van het slachtoffer van strafbare feiten: bruggenbouwer tussen twee rechtsgebieden?' *TVP* 2014/3, p. 38-47.

6 Zie ook S.D. Lindenberg, 'De letselschadevordering in het strafproces. Dat moet beter kunnen', *NJB* 2014, p. 2696-2702.

geheel of gedeeltelijk in gebreke is gebleven te betalen.⁷ Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) probeert het uitgekeerde voorschot vervolgens te incasseren bij de veroordeelde dader. Schadeafwikkeling in de strafrechtelijke context heeft bovendien als voordeel dat het nuttig effect in het kader van het verwerken van het delict dan het grootst is. De financiële genoegdoening bevestigt de solidariteit van de samenleving met de door het delict getroffen medeburger. Daarin ligt een meerwaarde ten opzichte van afdoening bij de burgerlijke rechter.⁸

Om van de voorschotregeling en de andere voordelen van afdoening binnen het strafgeding te kunnen profiteren, is wel vereist dat de vordering van het slachtoffer door de strafrechter inhoudelijk is beoordeeld en is toegewezen. Is de benadeelde partij in zijn civiele vordering niet-ontvankelijk, dan kan de benadeelde partij (dat deel van) zijn vordering slechts bij de burgerlijke rechter onderbrengen. Uit onderzoek komt echter naar voren dat een slachtoffer niet snel de gang naar de burgerlijke rechter zal maken. Dit houdt onder meer verband met het proces- en verhaalsrisico, de kosten, de bewijsleveringsproblemen en de emotionele belasting van de civiele procedure.⁹ Ook de lange periode die een aansprakelijkheidsprocedure in beslag neemt, de vele ingewikkelde vragen die daarbij een rol kunnen spelen, de inschakeling van deskundigen en de verharding van de verhoudingen tussen de procespartijen zijn knelpunten waardoor een slachtoffer niet snel zijn vordering bij de burgerlijke rechter aanbrengt.¹⁰ Slachtoffers zijn dus gebaat bij een afdoening van hun vordering in de strafrechtelijke context.

Om ervoor te zorgen dat de strafrechter zo veel mogelijk en meer dan voorheen inhoudelijk zou beslissen over de vordering van de benadeelde partij is in de Wet versterking positie slachtoffer het ontvankelijkheids criterium van art. 361 lid 3 Sv verruimd.^{11,12} De strafrechter kan de benadeelde partij niet-ontvankelijk verklaren in zijn vordering als de behandeling daarvan een "onevenredige belasting van het strafgeding" oplevert. Dit criterium is in de plaats gekomen van het daarvoor geldende criterium, op basis waarvan de strafrechter de benadeelde partij in zijn civiele vordering niet-ontvankelijk kon verklaren als deze vordering niet "eenvoudig van aard" was. Voor het niet-ontvankelijk ver-

klaren van de vordering zou volgens de wetgever in minder gevallen grond moeten zijn:

"Het enkele feit dat een vordering wordt betwist, niet onmiddellijk met voldoende bewijsmiddelen wordt onderbouwd of dat er bijvoorbeeld een enkele getuige of deskundige moet worden gehoord of het gevorderde bedrag hoger is dan gemiddeld, mag geen reden (meer) zijn de vordering om die reden niet-ontvankelijk te verklaren."¹³

Het is de vraag hoe deze verruiming van het ontvankelijkheids criterium zich verhoudt tot de niet-ontvankelijkverklaring van de door Robert M. misbruikte kinderen in hun vordering tot vergoeding van materiële schade.

3. De vordering van de kinderen in de Amsterdamse zedenzaak

3.1 Het oordeel van het Gerechtshof Amsterdam

Namens de minderjarige misbruikte kinderen was een vordering ingesteld tot vergoeding van de materiële en immateriële schade. Alleen de vorderingen tot vergoeding van immateriële schade zijn inhoudelijk beoordeeld.¹⁴ Het hof is niet toegekomen aan de beoordeling van de vorderingen die strekten tot vergoeding van de materiële schade omdat de beoordeling daarvan volgens het hof een onevenredige belasting van het strafproces zou betekenen. Hoewel dit oordeel niet is gemotiveerd (en de daartegen gerichte klacht bij de Hoge Raad ook slaagt) valt uit het arrest op te maken dat het hof deze vordering heeft opgevat als een vordering tot vergoeding van verplaatste schade (art. 6:107 BW). Het hof heeft vervolgens overwogen dat het bij een op art. 6:107 BW gebaseerde vordering gaat om een vordering van de ouders uit eigen hoofde en niet om een vordering van de kinderen zelf. Om die reden, zo lees ik de betreffende rechtsoverweging van het hof,¹⁵ staat de omstandigheid dat de ouders geen slachtoffer zijn in de zin van art. 51f Sv in de weg aan de ontvankelijkheid.¹⁶

3.2 Het oordeel van de Hoge Raad

De Hoge Raad is via een andere route dan het hof tot het oordeel gekomen dat de vordering van de kinderen tot vergoeding van hun materiële schade in het strafproces niet inhoudelijk kan worden beoordeeld. De Hoge Raad concludeerde dat de beoordeling van de vorderingen van de kinderen een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert en dat de kinderen om die reden niet kunnen worden ontvangen in hun vorderingen tot vergoeding van materiële schade. De Hoge Raad heeft ter onderbouwing van die conclusie erop gewezen dat het hof na verwijzing of terugwijzing dan "per benadeelde partij per onderdeel van de gevorderde vergoe-

7 Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafrecht, Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1.

8 Akkermans et al. *Slachtoffers en aansprakelijkheid. Een onderzoek naar behoeften, verwachtingen en ervaringen van slachtoffers en hun naasten met betrekking tot het civiele aansprakelijkheidsrecht*, Deel I Terreinverkenning, Den Haag: WODC 2007, p. 39, noot 106, met verwijzing naar M.S. Groenhuijsen, 'De positie van slachtoffers van misdrijven in de marge van de forensische psychiatrie en psychologie'. In: T.I. Oei & M.S. Groenhuijsen (red.), *Actuele ontwikkelingen in de forensische psychiatrie*, Deventer: Kluwer 2003, p. 49-65.

9 W.M. Schrama & T. Geurts, *Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten*, Den Haag: WODC 2012, p. 135. Het gaat hier om potentiële knelpunten die door professionals worden genoemd. Of slachtoffers deze daadwerkelijk ervaren moet nog nader worden onderzocht.

10 *Kamerstukken II* 2007/08, 31518, nr. 3.

11 Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafrecht, Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1.

12 *Kamerstukken II* 2007/08, 30143, nr. 16.

13 *Kamerstukken II* 2007/08, 30143, nr. 16.

14 Deze vorderingen zijn (gedeeltelijk) toegewezen.

15 Hof Amsterdam 26 april 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ8885, p. 27 (de rechtsoverwegingen in het arrest zijn niet genummerd).

16 Dat de ouders niet kwalificeerde als slachtoffer in de zin van art. 51f Sv stond ook in de weg aan de ontvankelijkheid van de vordering van de ouders tot vergoeding van hun eigen schade.

ding ter zake van geleden materiële schade [zou] moeten vaststellen of het betreft schade van het kind die als rechtstreekse schade in de zin van art. 51f, eerste lid, Sv is aan te merken, dan wel verplaatste schade in de zin van art. 6:107 BW of schade van de ouder(s) zelf. In redelijkheid kan niet anders worden geoordeeld dan dat dit – in deze zaak – een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert”.¹⁷

De slotsom is dat van alle ingediende vorderingen alleen de vordering tot vergoeding van immateriële schade van de kinderen is toegewezen, en de vordering tot vergoeding van de kosten van rechtsbijstand. Zoals gezegd roept deze uitkomst de vraag op hoe het daadwerkelijk is gesteld met de vordering van de benadeelde partij in het strafproces, en dan in het bijzonder met de vordering van het slachtoffer met letselschade. Komen deze vorderingen in de praktijk door de toegangspoort van art. 361 Sv?

4. Het ontvankelijkheidscriterium in de praktijk

Hiervoor kwam al aan de orde dat art. 361 lid 3 Sv in 2011 is verruimd om ervoor te zorgen dat de strafrechter zo veel mogelijk en meer dan voorheen inhoudelijk zou beslissen over de vordering van de benadeelde partij.¹⁸ In de literatuur werd al in het jaar van de invoering van de wet betwijfeld of het nieuwe criterium van de onevenredige belasting van het strafgeding de positie van het slachtoffer daadwerkelijk zou versterken.¹⁹ Er is (nog) geen empirisch onderzoek gedaan naar de vraag of er sinds de invoering van het nieuwe criterium in 2011 meer vorderingen van de benadeelde partij inhoudelijk worden beoordeeld dan voorheen.²⁰ Uit de recente evaluatie van de Wet versterking positie slachtoffers, waarin onder meer is gekeken naar de ervaring van professionals en slachtoffers met het ‘verruimde’ voegingscriterium blijkt dat professionals van mening verschillen over de vraag of rechters door de verruiming van het voegingscriterium vaker dan voorheen vorderingen niet-ontvankelijk verklaren. Sommigen geven aan dat “rechters beter op de hoogte blijven van mogelijkheden rondom voeging waardoor er minder vorderingen niet ontvankelijk worden verklaard”.²¹ Andere professionals hebben evenwel aangegeven dat naar hun ervaring rechters het verruimde voegingscriterium “in dezelfde mate en op dezelfde wijze als het ‘oude’ criterium hanteren”.

Dit laatste lijkt te worden bevestigd door een studie die onder meer voor deze bijdrage is gedaan van een kleine selectie aan gepubliceerde uitspraken waarin de strafrechter een

civiele vordering van het slachtoffer voorgelegd kreeg.²² Uit ongeveer vijftig bestudeerde uitspraken komt het volgende beeld naar voren.

4.1 Zaakschade of zuivere vermogensschade

Als het gaat om vorderingen die zien op zaakschade of zuivere vermogensschade gaat de strafrechter veelal geheel of grotendeels over tot inhoudelijke beoordeling van de vordering. Het gaat dan bijvoorbeeld om oplichtingszaken waarin de civiele vordering zag op het financiële nadeel dat uit de oplichting voortvloeide.²³ Een andere categorie zaken betrof gevallen waarin het ging om veroordeling wegens mensenhandel. Hier zijn forse bedragen uitgekeerd voor de zuivere vermogensschade die de slachtoffers van de (seksuele) uitbuiting hadden geleden.²⁴ Zuivere vermogensschade betreft het nadeel (de in geld uit te drukken achteruitgang in het vermogen) dat niet wordt veroorzaakt door zaakschade of personenschade. Daarbij valt te denken aan misgelopen opbrengsten of schade door oneerlijke concurrentie. Deze schadesoorten (b)lijken zich prima te lenen voor een beoordeling in de strafprocedure zonder dat dit een onevenredige belasting voor het strafgeding oplevert. Dat gebeurt dan aan de hand van een concrete schadebegroting, of aan de hand van een schatting van de schade (met toepassing van art. 6:97 BW). Voor de groep slachtoffers met (relatief eenvoudig vast te stellen) zuivere vermogensschade of zaakschade lijkt het nieuwe criterium zijn doel dus te bereiken.

4.2 Letsel- of overlijdensschade

Voor de groep slachtoffers met letsel- of overlijdensschade ligt dat wezenlijk anders. Uit de bestudeerde uitspraken komt het beeld naar voren dat juist deze groep buiten de strafrechtelijke boot valt. Dit heeft er in een aantal gevallen, zoals uit de hierna te bespreken voorbeelden ook zal blijken, mee te maken dat het bij deze vorderingen om een complexe beoordeling gaat. In veel gevallen zal de rechter een dergelijke vordering pas kunnen beoordelen na nadere bewijslevering (bijvoorbeeld door middel van deskundigenberichten) en als het partijdebat goed is uitgekristalliseerd. De beoordeling van een dergelijke vordering kan het strafproces in dat geval zwaar belasten. Uit andere bestudeerde uitspraken lijkt echter te volgen dat de rechter met bijvoorbeeld het gelasten van een (extra) schriftelijke ronde wél een beslissing over de vordering had kunnen nemen. Zo werd een negenjarig meisje dat was verkracht niet-ontvankelijk verklaard in een substantieel deel van haar vordering (waaronder de vordering tot vergoeding van het verlies aan verdienvermogen) omdat de behandeling van de

17 HR 16 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2668, r.o. 3.6.

18 *Kamerstukken II* 2007/08, 30143, nr. 16.

19 J. Candido, ‘De vordering van de benadeelde partij in het strafproces en de onevenredige belasting van het strafgeding’ *Trema* 2011, 10, p. 359.

20 Zie het antwoord van de staatssecretaris op vragen van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie over de beleidsdoorlichting slachtofferzorg, 9 december 2014, *Kamerstukken II* 2014/15 33199, nr. 4, p. 7.

21 Procesequantificatie Wet versterking positie slachtoffers, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 30 september 2014, p. 33-34.

22 Deze passage is grotendeels gebaseerd op onderzoek waarvan de auteur al in een eerdere publicatie verslag deed: Zie voor een beknopt overzicht ook: F.M. Ruitenbeek-Bart en A.J.J.G. Schijns: ‘De schadeclaim van het slachtoffer van strafbare feiten: bruggenbouwer tussen twee rechtsgebieden?’ *TVP* 2014/3.

23 Rb. Noord-Holland 1 oktober 2013, *NJFS* 2014, 7, ECLI:NL:RBNHO:2013:9550; Rb. Gelderland 24 december 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:5976; Rb. Amsterdam van 16 januari 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:571; Rb. Gelderland 26 maart 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:2096.

24 Zie bijvoorbeeld Rb. Overijssel 20 januari 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:213 en Rb. Gelderland 3 februari 2014 ECLI:NL:RBGEL:2014:594.

civiele vordering een “nader onderzoek naar de grondslag ervan” vergde.²⁵ Uit de uitspraak blijkt niet wat het werkelijke probleem was, en waarom de grondslag van de civiele vordering nader onderzoek behoeft. Om die reden kan ook niet worden beoordeeld hoe valide het argument van de rechtbank was om de benadeelde partij niet-ontvankelijk te verklaren. Datzelfde geldt voor de uitspraak waarin het ging om een dodelijk verkeersongeval, waarin de nabestaande van het slachtoffer schadevergoeding vorderde.²⁶ Ook hier motiveerde de rechtbank de niet-ontvankelijkheid door erop te wijzen dat de beoordeling van de civiele vordering een onderzoek vergde naar “de grondslag ervan en naar het daartegen ingebrachte verweer”. De rechtbank wees daarbij op de nog “resterende onduidelijkheden”. Gelet op de relatief geringe omvang van de vordering (€ 11.414,75) rijst bij deze uitspraak de vraag of met een extra schriftelijke ronde de duidelijkheid verkregen had kunnen worden op grond waarvan de rechtbank op basis van de vastgestelde feiten een beslissing had kunnen nemen. Complexer was de vordering van een slachtoffer dat op jonge leeftijd door haar broer seksueel was misbruikt. De verdediging had aangevoerd dat niet duidelijk was welk deel van de schade als gevolg van het handelen van verdachte (de broer) kon worden toegerekend, en welk deel van de schade een gevolg was van het handelen van haar oom en/of van andere oorzaken.²⁷ De beoordeling van deze vragen vergen in een civiel proces al de nodige tijd, zodat de beslissing van de strafrechter dat de beoordeling zich niet leent voor het strafproces in deze zaak voor de hand lag. In dezelfde lijn ligt ten slotte een arrest waarbij de verdachte werd veroordeeld voor doodslag en poging tot doodslag. De vordering van de benadeelde partij is door het hof niet-ontvankelijk verklaard omdat het debat over het eigen aandeel dat de benadeelde partij in zijn eigen schade zou hebben gehad (eigen schuld in de zin van art. 6:101 BW) een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert. Anders dan A-G Machielse had bepleit, is deze uitspraak bij de Hoge Raad in stand gebleven.²⁸

4.3 Enkele observaties

De beoordeling van meer complexe letselschadevorderingen kan een zware belasting voor het strafproces opleveren. De terughoudendheid van de strafrechter kan mogelijk worden verklaard door de omstandigheid dat de strafrechter zich minder vertrouwd voelt met de beoordeling van civiele vorderingen en met het civiele bewijsrecht dat van toepassing is op de vordering van de benadeelde partij.²⁹ Die gedachte vindt ondersteuning in interviews met strafrechters waaruit blijkt dat zij zich nauwelijks wagen aan

de beoordeling van typisch civielrechtelijke leerstukken.³⁰ De geïnterviewde strafrechters gaven bijvoorbeeld aan het moeilijk te vinden, bij een beroep op eigen schuld, het precieze aandeel van de benadeelde partij in het ontstaan van de schade vast te stellen. Ook vorderingen tot vergoeding van shockschade³¹ (waaronder ook materiële schade als verlies van arbeidsvermogen is begrepen) worden vaak niet, of niet volledig, inhoudelijk beoordeeld.³² Zo kan de vraag of voldaan is aan het vereiste van de directe confrontatie aanleiding vormen voor het oordeel dat de beoordeling van de vordering een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert.³³ Een andere belemmering voor de behandeling van een shockschadevordering in het strafproces is het vereiste dat het bestaan van geestelijk letsel waardoor iemand in zijn persoon is aangetast in rechte moet kunnen worden vastgesteld in de praktijk. Illustratief in dat verband is de uitspraak in eerste aanleg in de zaak Vaatstra, waar de vader van de vermoorde Marianne een vordering tot vergoeding van shockschade had ingediend. Hoewel de rechtbank in deze zaak onderkende dat de rechtspraak van de Hoge Raad de mogelijkheid openlaat dat een shockschadevordering in de strafzaak wordt beoordeeld, vond de rechtbank het in dit geval toch een brug te ver om de hiervoor genoemde vragen die verband houden met de shockschadevordering in het kader van het strafgeding te beantwoorden. De rechtbank kwam tot het oordeel, na de vooropstelling dat de vordering van de benadeelde partij in het strafproces een accessoir karakter heeft, dat de burgerlijke rechter bij uitstek het forum is waar deze vragen beantwoord moeten worden.^{34, 35}

Verder valt meer in het algemeen op dat de strafrechter in geval van een inhoudelijke betwisting van de vordering

25 Rb. Gelderland 23 januari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:375.

26 Rb. Gelderland 25 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1216.

27 Hof Den Haag 13 februari 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:872.

28 HR 20 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU7349, NJ 2012/520 met kritische noot van B.F. Keulen.

29 HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755, r.o. 2.3.

30 S. van Wingerden, ‘Gebrek aan eenheid bij de beslissingen van rechters op vorderingen van de benadeelde partij’, *Trema* 2008, p. 67. Het interview zag op het ‘oude’ voegingscriterium, maar de in deze paragraaf besproken rechtspraak duidt erop dat rechters ook onder het nieuwe criterium geneigd zijn de vordering niet-ontvankelijk te verklaren.

31 Van shockschade wordt doorgaans gesproken indien een persoon geestelijk letsel oploopt als gevolg van het waarnemen van of het geconfronteerd worden met een door gevaarzettend handelen van een ander veroorzaakt ernstig gevolg. In een dergelijk geval handelt de dader niet alleen onrechtmatig jegens degene die door zijn handelen is gedood of gekwetst, maar ook jegens degene bij wie door het waarnemen van het strafbare feit of door de directe confrontatie met de ernstige gevolgen ervan, een hevige emotionele schok wordt teweeggebracht, waaruit geestelijk letsel voortvloeit. Shockschade komt voor vergoeding in aanmerking als voldaan is aan een aantal door de Hoge Raad in het zogenoemde Taxibus-arrest omschreven voorwaarden (HR 22 februari 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD5356, NJ 2002/240).

32 Een bekend voorbeeld is de uitspraak inzake de doodgeschoten juwelier Stratmann, wiens echtgenote een bedrag van € 200.000 vorderde wegens shockschade. Haar vordering tot vergoeding ervan, een hevige emotionele schok wordt teweeggebracht, waaruit geestelijk letsel voortvloeit. Shockschade komt voor vergoeding in aanmerking als voldaan is aan een aantal door de Hoge Raad in het zogenoemde Taxibus-arrest omschreven voorwaarden (HR 22 februari 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD5356, NJ 2002/240).

33 Rb. Arnhem 24 juli 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BX2399, waarin de rechtbank overwoog dat gezien de eerder vermelde controverse in de (civiele) rechtspraak en de terughoudendheid die in het algemeen te dien aanzien wordt betracht (...) het niet (primair) aan de strafrechter [is] om nader vorm en inhoud te geven aan de rechtsontwikkeling in dezen. Vgl. ook Rb. Rotterdam 20 december 2012, LjN BY6961.

34 Rb. Noord-Nederland 19 april 2013, ECLI:NL:RBNNE:2013:BZ7928.

35 Inmiddels is de shockschadevordering onderwerp van debat in een door de heer Vaatstra gestarte civiele procedure.

door de verdediging wat meer moeite heeft de benadeelde partij in zijn vordering ontvankelijk te verklaren. Zo bracht een bij pleidooi door de verdediging gevoerd verjaringsverweer de strafrechter tot het oordeel dat hij niet tot een inhoudelijke beoordeling van de vordering kon komen.³⁶ Tekenend voor het 'succes' dat de verdediging kan boeken door de schadeposten (gemotiveerd) te betwisten, zijn ook enkele uitspraken waarin het ging om (bescheiden) posten aan materiële schade, welke posten door de verdediging waren betwist. In vrijwel al die gevallen oordeelde de rechtbank dat de vorderingen onvoldoende onderbouwd waren en dat een nader onderzoek van die posten een onevenredige belasting van het strafgeding zou opleveren.³⁷ Deze beslissing is niet geheel onbegrijpelijk in het licht van rechtspraak van de Hoge Raad, waarin is bepaald dat de strafrechter tot niet-ontvankelijkverklaring verplicht is indien hij niet verzekerd acht dat beide partijen in voldoende mate in de gelegenheid zijn geweest om naar voren te brengen hetgeen zij ter staving van de vordering dan wel tot verweer tegen de vordering kunnen aanvoeren en daarvan bewijs te leveren.³⁸ Wel is de vraag hoe dit oordeel zich verhoudt tot de gedachte van de wetgever, die bij de totstandkoming van het nieuwe voegingscriterium heeft overwogen dat deze omstandigheden (betwisting van de vordering en een onvoldoende onderbouwing) onder het nieuwe criterium niet mogen leiden tot niet-ontvankelijkheid.³⁹

Hoe begrijpelijk de overwegingen die leiden tot niet-ontvankelijkheid ook zijn, het gevolg daarvan is dat een kwetsbare groep slachtoffers geen gebruik kan maken van de voorschotregeling en aangewezen is op de civiele procedure voor het verhaal van hun (vaak omvangrijke) financiële schade. Daarbij komt dat een niet-ontvankelijkheid eraan kan bijdragen dat letselschadeslachtoffers de afwikkeling in de strafprocedure als onrechtvaardig ervaren. Empirisch onderzoek onder slachtoffers naar die vraag is nog niet gedaan. Wel is in het kader van de eind 2014 verrichte evaluatie van de Wet versterking positie slachtoffers aan professionals gevraagd hoe slachtoffers het verruimde ontvankelijkheidscriterium ervaren.⁴⁰

4.4 Ervaring slachtoffers

Uit de evaluatie bleek dat volgens de professionals slachtoffers een niet-ontvankelijkverklaring vanwege een onevenredige belasting van de strafzaak ervaren alsof de rechter het "te veel moeite" vindt om hun vordering serieus te bekijken. In de beleving van slachtoffers illustreert het ontvankelijkheidscriterium dat de dader nog steeds centraal

staat en niet het slachtoffer.⁴¹ Aan deze ervaring kan bijdragen dat rechters, zo blijkt uit de evaluatie van de Wet versterking positie slachtoffers, volgens professionals over het algemeen onvoldoende motiveren waarom zij een vordering niet-ontvankelijk verklaren.⁴² Deze (kennelijke) ervaring van slachtoffers moet hoe dan ook serieus worden genomen, zeker tegen de achtergrond van het streven van de regering om het slachtoffer binnen het strafproces te beschermen tegen secundaire victimisatie.⁴³ Herhaald slachtofferschap kan op de loer liggen als een slachtoffer zich wat zijn financiële schade betreft in het strafproces niet serieus genomen voelt omdat de strafrechter de vordering – in de beleving van het slachtoffer – te gemakkelijk en zonder duidelijke motivering niet geschikt acht voor behandeling in het strafproces.

Deze zwakte in het (strafrechtelijke) systeem van slachtofferbescherming behoeft verbetering. Niet alleen omdat de overheid, ook op grond van Europese regelgeving,⁴⁴ een bijzondere zorgplicht jegens slachtoffers van strafbare feiten heeft, maar ook omdat het kabinet de schadevergoeding en het herstel van slachtoffers van misdrijven tot één van de vijf speerpunten heeft benoemd in het Visiedocument "Recht doen aan slachtoffers".⁴⁵ Verbetering valt via verschillende wegen te bereiken.

5. Oplossingsrichtingen voor een betere verhaalspositie

5.1 Aanscherping voegingscriterium

Een eerste oplossingsrichting is opgeworpen door het landelijk advocatennetwerk gewelds- en zedenslachtoffers (LANGSZ). LANGSZ heeft naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad inzake Robert M. een oproep gedaan het voegingscriterium aan te scherpen, in die zin dat het enkele feit dat een rechter zich geconfronteerd ziet met meerdere schadevorderingen geen reden mag zijn om deze vorderingen niet inhoudelijk te beoordelen.⁴⁶ Een interessant initiatief, waarmee echter niet alle gevallen worden bestreken die nu buiten de strafrechtelijke boot vallen. In de zaak van Robert M. lijkt het immers niet alleen de veelheid aan benadeelde partijen en vorderingen te zijn geweest die hebben geleid tot niet-ontvankelijkheid, maar ook de (door de straf-

36 Rb. Noord-Holland 1 oktober 2013, NJFS 2014, 7, ECLI:NL:RBNHO:2013:9550.

37 Rb. Gelderland 12 maart 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1624 (ontucht); Rb. Gelderland 26 maart 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:2125 (diefstal en mishandeling); Rb. Gelderland 14 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:974 (ontucht).

38 HR 15 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV2654, r.o. 3.3.2.

39 *Kamerstukken II 2007/2008*, 30143, nr. 16.

40 In het kader van het onderzoek hebben op dit punt dus geen interviews met slachtoffers plaatsgehad.

41 Procevaluatie Wet versterking positie slachtoffers, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 30 september 2014, p. 33-34.

42 Procevaluatie Wet versterking positie slachtoffers, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 30 september 2014, p. 34.

43 Zie het antwoord van de staatssecretaris op vragen van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie over de beleidsdoorlichting slachtofferzorg, 9 december 2014, *Kamerstukken II 2014/15* 33199, nr. 4, p. 2-3.

44 Zie bijvoorbeeld Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure.

45 Te raadplegen via www.minvenj.nl. Zie ook de beantwoording van schriftelijke vragen naar aanleiding van de beleidsdoorlichting slachtofferzorg (Bijlage bij de brief Staatssecretaris Veiligheid en Justitie van 5 januari 2015, *Kamerstukken II 2014/15* 33199, nr. 4, antwoord op vragen 23 en 66).

46 Persbericht LANGSZ van 23 december 2014.

rechter ervaren) complexiteit van de vordering.⁴⁷ De Hoge Raad heeft zijn oordeel als volgt gemotiveerd:

“Immers, het Hof dat na verwijzing of terugwijzing op de vorderingen van de benadeelde partijen dient te beslissen, zou dan per benadeelde partij per onderdeel van de gevorderde vergoeding ter zake van geleden materiële schade moeten vaststellen of het betreft schade van het kind die als rechtstreekse schade in de zin van art. 51f, eerste lid, Sv is aan te merken, dan wel verplaatste schade in de zin van art. 6:107 BW of schade van de ouder(s) zelf. In redelijkheid kan niet anders worden geoordeeld dan dat dit – in deze zaak – een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert”. [onderstreping AJJGS]

Hieruit lijkt te volgen dat de veelheid aan partijen en vorderingen slechts één argument is geweest, en wellicht niet het beslissende argument. De veelheid aan partijen stond er immers niet aan de in de weg dat het hof de vorderingen tot vergoeding van immateriële schade inhoudelijk heeft kunnen beoordelen. Het lijkt erop dat de complexiteit van de vorderingen (is sprake van verplaatste schade, eigen schade van de ouder of schade van het kind?) minstens zo belangrijk is geweest bij de overweging de kinderen niet-ontvankelijk te verklaren in hun vorderingen.

5.2 *Beter gebruikmaken van bestaande mogelijkheden*

Een ander genoemd alternatief is dat de strafrechter binnen de hem gegeven mogelijkheden – en zonder dat het strafgeding onevenredig wordt belast – meer probeert te doen om te komen tot een inhoudelijke beoordeling. In dat verband is gewezen op de mogelijkheid van de rechter om partijen hun vordering (of hun verweer) beter te laten onderbouwen zonder dat dit direct tot aanhouding van de strafzaak leidt.⁴⁸ Dit zou bijvoorbeeld kunnen door een schriftelijke ronde in te laten waarin de verdediging kan reageren op de vordering van de benadeelde partij, waarna eventueel weer re- en dupliek kan volgen ter terechtzitting.⁴⁹ Een dergelijke wijze van procederen is in het civiele recht heel gebruikelijk in complexe zaken. Een voorbeeld van deze wijze van procederen vormde de zaak tegen de verdachten van de door geweld overleden grensrechter. In deze zaak had de rechtbank in eerste aanleg de vorderingen van de nabestaanden van de overleden grensrechter niet-ontvankelijk verklaard vanwege de onevenredige belasting van het strafgeding. In hoger beroep heeft het hof in een tussenarrest een schriftelijke ronde gelast, om de vorderingen toch zo veel mogelijk inhoudelijk te kunnen beoordelen.⁵⁰ Uiteindelijk heeft het hof de benadeelde partijen toch niet-ontvankelijk verklaard, maar dit had niet te maken met het feit dat de beoordeling

een onevenredige belasting van het strafgeding zou opleveren maar met het feit dat er onvoldoende rechtstreeks verband was met het bewezenverklaarde.⁵¹ Dit doet echter niet af aan het feit dat het hof in beginsel wel van oordeel was dat de complexe vorderingen van de nabestaanden – onder meer bestaande uit een vordering tot vergoeding van overlijdensschade en van shockschade – in het strafgeding konden worden beoordeeld. Bij het voorgaande is overigens ook een rol weggelegd voor de advocaat van de benadeelde partij. Hoe beter onderbouwd en uitgekristalliseerd de vordering aan de rechter wordt voorgelegd, hoe eerder deze waarschijnlijk geneigd zal zijn de vordering binnen het strafgeding te beoordelen.

Deze oplossingsrichting kan goede dienst bewijzen in grotere strafzaken die meerdere pro-forma en regiezittingen kennen. De beoordeling van de civiele vordering zal het strafproces dan niet verstoren of overschaduwen. Dat kan anders liggen voor kleinere strafzaken waarin een complexe letselschadevordering is ingediend. In die zaken kan de zorgvuldige behandeling van de strafzaak worden overschaduwed (en mogelijk verstoord) door de civiele vordering.

5.3 *Schadebegroting, normering en categorisering*

Om het schadeverhaal van complexe letselschadevorderingen binnen het strafgeding te verbeteren heeft Lindenbergh er recent op gewezen dat de strafrechter meer gebruik zou kunnen maken van zijn vrijheid om de omvang van vermogensschade te schatten, in plaats van deze nauwkeurig te bepalen.⁵² De wet biedt de rechter daarvoor nu al mogelijkheden. Art. 6:97 BW geeft de rechter grote vrijheid bij de schadebegroting. Op grond van art. 6:105 BW kan ook toekomstige schade (bijvoorbeeld het toekomstige verlies van arbeidsvermogensschade) worden geschat. Om de begroting te vergemakkelijken zou de rechter zich kunnen oriënteren op bestaande vormen van normering of categorisering, zo oppert Lindenbergh, zoals die van de Letselschade Raad of de compensatieregeling van de RKK. Ook zou er een specifieke normering van vergoedingen van letselschade in het strafproces kunnen komen.⁵³ Nadenken over afwikkeling van schade via een genormeerd of gecategoriseerd stelsel is in het civiele recht niet nieuw, en in zoverre zou een genormeerde afwikkeling in het strafproces aansluiten bij genormeerde regelingen op privaatrechtelijk terrein.⁵⁴ Een mooi voorbeeld van afwikkeling van bepaalde schadeposities met een gestandaardiseerd stelsel van vergoedingen be-

47 Ik beschik niet over stukken waarin de vorderingen van de benadeelde partijen zijn onderbouwd. Of de vorderingen inderdaad dermate complex waren dat de beoordeling daarvan een onevenredige belasting voor het strafgeding opleverde, kan ik dan ook niet inschatten.

48 J. Candido (eindred.), Slachtoffer en de rechtspraak. Handleiding voor de strafrechtspraktijk, 2013, p. 101, te raadplegen via rechtspraak.nl.

49 J. Candido (eindred.), Slachtoffer en de rechtspraak. Handleiding voor de strafrechtspraktijk, 2013, p. 54, te raadplegen via rechtspraak.nl.

50 Hof Arnhem-Leeuwarden 26 augustus 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:6261.

51 De verdachte is veroordeeld voor openlijke geweldpleging, terwijl de vorderingen zagen op vergoeding van schade die is geleden als gevolg van het overlijden van de grensrechter: Hof Arnhem-Leeuwarden 19 december 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:9735.

52 S.D. Lindenbergh, 'De letselschadevordering in het strafproces. Dat moet beter kunnen', *NJB* 2014/1959, p. 2700-2701.

53 S.D. Lindenbergh, 'De letselschadevordering in het strafproces. Dat moet beter kunnen', *NJB* 2014/1959, p. 2701.

54 Vgl. de letselschaderichtlijnen van de Letselschaderaad en genormeerde regelingen in het onteigeningsrecht en familierecht bij alimentatieverordeningen.

treft het recent ingediende wetsvoorstel inzake vergoeding van affectieschade.⁵⁵

Deze oplossingsrichting heeft als belangrijk voordeel dat het proces van schadevaststelling eenvoudiger is en minder belastend voor het slachtoffer. Bijkomend voordeel is dat er geen systeemwijziging voor nodig is. De strafrechter kan immers ruimer gebruikmaken van de reeds bestaande wettelijke mogelijkheden die hem nu al ten dienste staan. Als potentieel nadeel van deze oplossingsrichting is genoemd dat normering vooral goede diensten kan bewijzen bij relatief eenvoudige letselschades, maar dat het geen oplossing biedt bij blijvende toekomstschade.⁵⁶ Bijkomend punt is dat bij schadeafwikkeling via normering het beginsel wordt verlaten van volledige schadevergoeding. Daar krijgt het slachtoffer weliswaar een snel en transparant schadevaststellingsproces voor terug, maar hij zal, in het geval de daadwerkelijk geleden schade het (genormeerde) bedrag overstijgt dat in het strafgeding is toegewezen, alsnog naar de civiele rechter moeten om zijn vordering tot vergoeding van de resterende schade voor te leggen.

5.4 Veroordeling tot schadevergoeding op te maken bij staat

Reehuis heeft in zijn oratie aandacht gevraagd voor de mogelijkheid dat de strafrechter een veroordeling uitspreekt tot schadevergoeding nader op te maken bij staat.⁵⁷ Hij wijst erop dat voor een dergelijke veroordeling slechts vereist is dat de grondslag van de vordering, bijvoorbeeld onrechtmatige daad, vaststaat en aannemelijk is dat het slachtoffer als gevolg daarvan schade heeft geleden. De strafrechter hoeft dan niet in te gaan op verweren van de verdachte met betrekking tot causaal verband, omvang van de schade en het beroep van de verdachte op eigen schuld van het slachtoffer. Hiervoor, bij de bespreking van enkele strafrechtelijke uitspraken, bleek dat het regelmatig dergelijke civielrechtelijke leerstukken zijn op grond waarvan de strafrechter tot het oordeel komt dat de vordering een onevenredige belasting van het strafproces vormt. Toepassing van deze door Reehuis geopperde mogelijkheid biedt in dat opzicht perspectief om binnen het strafproces te komen tot een civielrechtelijke veroordeling van de dader, zonder dat complexe vraagstukken het strafproces belasten. De schadeprocedure is dan het verlengstuk van de voegingsprocedure, en daarin heeft het slachtoffer alle ruimte en mogelijkhe-

den om de vordering te onderbouwen.⁵⁸ Een oplossing die op deze gedachte voortborduurde is de door de Raad voor de rechtspraak zogenoemde 'klapluijkconstructie', die hieronder wordt besproken.

5.5 Klapluijk naar een op herstel gerichte procedure

De 'klapluijkconstructie' is een systeem waarbij de strafrechter een vordering van het slachtoffer zelf kan doorzetten naar een versnelde en kosteloze behandeling bij de civiele rechter, die parallel loopt aan de strafprocedure.⁵⁹ Een dergelijke procedure verdient zeker nader onderzoek, waarbij ook de mogelijkheden moeten worden onderzocht hoe deze zo kan worden ingericht dat de procedure op volledig herstel is gericht. Dat wil zeggen dat er niet alleen aandacht moet zijn voor het vergoeden van de financiële schade van het slachtoffer, maar ook voor het emotioneel herstel van het slachtoffer.⁶⁰ Met het concept van een separate procedure die gelieerd is aan een strafrechtelijke hoofdprocedure is in het strafrecht reeds ervaring opgedaan. De procedure tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel is daar een voorbeeld van (art. 511b e.v. Sv), en zou inspiratie kunnen bieden voor de vormgeving van een aan het strafproces parallelle procedure voor (de vordering van) het slachtoffer.

Het voordeel van de klapluijkconstructie is dat de verworvenheden van het strafrechtelijke circuit kunnen worden gecombineerd met de pluspunten van de civiele rechtsgang. De meerwaarde van het schadeverhaal in een parallelle civiele procedure is bovendien dat het slachtoffer daarin, anders dan in de strafprocedure, niet slechts een bijrol vervult. In plaats van procesdeelnemer is het slachtoffer in deze procedure procespartij zodat hij een gelijkwaardige positie tegenover de verdachte heeft. Voor de verdachte heeft een separate parallelle procedure tot voordeel dat hij zich niet langer in de dubbelrol bevindt waarin hij zich bij de behandeling van de vordering binnen het strafgeding bevindt (namelijk de rol van zowel verdachte als civiel gedaagde), en welke hem in een lastig belangenconflict kan brengen. Uiteraard zal bij de vormgeving van een dergelijke procedure niet alleen de belangen van het slachtoffer moeten worden betrokken, maar ook die van de verdachte.⁶¹

5.6 Uitbreiding rol private verzekeringen

Een geheel andere manier om het schadeverhaal van een slachtoffer van een strafbaar feit te verbeteren, kan worden bereikt door een uitbreiding van de rol van de aansprakelijkheidsverzekeraar van de pleger van het feit. Daarvoor is dan wel een herziening van de wet nodig, omdat afwik-

55 Wetsvoorstel tot aanpassing van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van strafrecht teneinde de vergoeding van schade door letsel en overlijden te verruimen (kortweg: 'Wetsvoorstel zorg- en affectieschade').

56 J.L.M. Misana, 'Over normering van personenschade – Volledige vergoeding van concreet geleden schade versus doorzichtig, snel en efficiënt', *TVP* 2009/1, p. 9.

57 W.H.M. Reehuis, 'Schadevergoeding in het strafrecht. Enige kanttekeningen bij de relatie tussen de schadevergoedingsmaatregel en de civielrechtelijke verplichting tot het vergoeden van schade', Deventer: Kluwer 1992, p. 20-21.

58 W.H.M. Reehuis, 'Schadevergoeding in het strafrecht. Enige kanttekeningen bij de relatie tussen de schadevergoedingsmaatregel en de civielrechtelijke verplichting tot het vergoeden van schade', Deventer: Kluwer 1992, p. 20-21.

59 W.M. Schrama & T. Geurts, *Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten*, Den Haag: WODC 2012, p. 16.

60 F.M. Ruitenbeek-Bart en A.J.J.G. Schijns: 'De schadeclaim van het slachtoffer van strafbare feiten: bruggenbouwer tussen twee rechtsgebieden?' *TVP* 2014/3, p. 44.

61 Zie kritisch over de mogelijkheid van een doorverwijzing naar de civiele rechter: M.S. Groenhuijsen, 'Schadevergoeding voor slachtoffers van delicten in het strafgeding' (diss. Leiden), Nijmegen: *Ars Aequi Libri* 1985, p. 288.

keling van de schade via de aansprakelijkheidsverzekering van de dader naar huidig recht weinig soelaas biedt. Het slachtoffer met letselschade heeft weliswaar een directe actie jegens de verzekeraar van de dader op grond van art. 7:954 BW, maar de verhouding tussen het slachtoffer en de verzekeraar wordt bij een directe actie beheerst door de afspraken tussen de verzekerde (de schadeveroorzaker) en diens verzekeraar. Dat brengt mee dat de verzekeraar alle verweren jegens het slachtoffer kan voeren die hij ook jegens zijn verzekerde kan voeren. Bij schade als gevolg van een strafbaar feit zal de verzekeraar een beroep doen op de zogenaamde 'opzetclausule' in de verzekeringsovereenkomst, zodat schade die onder de opzetclausule valt niet is gedekt. Het slachtoffer is dan afhankelijk van de bereidwilligheid van de verzekeraar desondanks dekking te bieden. Dit komt in de praktijk slechts bij uitzondering voor.⁶²

De positie van een slachtoffer van een strafbaar feit is daardoor evident ongunstiger dan die van een slachtoffer van bijvoorbeeld een medische fout, of van een bedrijfsongeval, die wél effectief gebruik kunnen maken van de directe actie op de verzekeraar van de aansprakelijke partij. Een beroep op de opzetclausule is in die gevallen immers in het algemeen niet aan de orde. Ook het slachtoffer van een verkeersongeval waarop de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM) van toepassing is, heeft met het eigen recht van art. 6 WAM een betere positie dan een slachtoffer van een strafbaar feit. Het eigen recht is in de WAM namelijk zodanig vormgegeven dat de WAM-verzekeraar vrijwel geen uitsluitingen op grond van de polis en de wet aan het slachtoffer kan tegenwerpen. De WAM-verzekeraar kan het slachtoffer derhalve geen uitkering weigeren met een beroep op de opzetclausule. Moet de WAM-verzekeraar aan het slachtoffer betalen, terwijl hij jegens de verzekerde over een verweer zoals de opzetclausule beschikte, dan heeft hij het recht om het uitbetaalde bedrag op de verzekerde te verhalen.

6. Slot

De uitspraak inzake Robert M., waarin zowel de ouders als de kinderen niet-ontvankelijk zijn verklaard in hun vorderingen tot vergoeding van materiële schade, lijkt de veronderstelling te bevestigen dat strafrechters geneigd zijn complexe letselschadevorderingen niet inhoudelijk te beoordelen omdat deze het strafgeding onevenredig belasten. Dit beeld komt tevens naar voren uit een analyse van enkele tientallen strafrechtelijke uitspraken, in combinatie met de recent uitgevoerde evaluatie van de Wet versterking positie slachtoffer. Als dat beeld juist is, kan een belangrijke groep slachtoffers niet, of niet voldoende, profiteren van de voordelen die een afdoening in de strafrechtelijke context oplevert. Het verhaalsrisico blijft in dat geval liggen bij het

slachtoffer, alsook het initiatief om tot vergoeding van de schade te komen.

In deze bijdrage is een aantal oplossingsrichtingen op een rij gezet ter verbetering van de verhaalspositie van het slachtoffer van een strafbaar feit. Enkele van de aangestipte oplossingsrichtingen zijn te realiseren zonder systeemwijziging en nemen tot uitgangspunt dat schadeverhaal binnen de strafprocedure plaatsvindt. Twee oplossingsrichtingen treden buiten dat denkkader en zien op een procesrechtelijk alternatief buiten het strafgeding (maar wel daaraan gelieerd) en op een alternatief waarbij de rol van private verzekeringen bij het schadeverhaal wordt vergroot. Laatstgenoemde mogelijkheid, waarbij een slachtoffer van een misdrijf een expliciet, wettelijk eigen recht jegens de aansprakelijkheidsverzekeraar van de veroordeelde verwerft, zou er wel eens toe kunnen leiden dat er in die gevallen geen behoefte meer is aan een voeging in het strafproces, althans niet meer met betrekking tot het financiële schadeverhaal.

62 Een recente uitzondering betreft de zaak van de schietpartij in Alphen aan den Rijn, waarin de aansprakelijkheidsverzekeraar van de schutter heeft toegezegd het maximum van de verzekerde som aan de slachtoffers te zullen uitkeren.